

№ 38 (859)
Кастрычнік 2021 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

kazeta.by

bfk.by

У нумары:

➔ **Рэгіён: краязнаўчая фотавандроўка – стар. 2**

➔ **Талака: фальклорная спадчына Мёршчыны – стар. 4**

➔ **Будзём памятаць: краязнаўца А. Міхаленка, кампазітар У. Жукоўскі – стар. 5**

Пост-фолкавая група «ВІЕТАН», якой кіруе В. Калацэў, выступае ў штаб-кватэры ААНУ Жэневе

З Днём работнікаў культуры

10 кастрычніка ў нашай краіне чарговы раз адзначаецца прафесійнае свята работнікаў культуры. Грамадства будзе ўшаноўваць работнікаў музеяў, клубаў і бібліятэк, школ мастацтваў, кіраўнікоў і артыстаў творчых калектываў – увогуле ўсіх, хто руліва шчыруе на ніве культуры, захоўвае і папулярызуе гісторыка-культурную спадчыну, зберагае і развівае народныя традыцыі, далучае суграмадзянаў да лепшых узораў айчыннага і сусветнага мастацтва, дорыць станоўчыя эмоцыі і добры настрой, фарміруе камфортны лад жыцця.

Неабходна памятаць, што сённяшнія дасягненні беларускай культуры – гэта і вынік руплівай і бескарыслівай працы многіх пакаленняў, а таму самыя шчырыя віншаванні мы накіроўваем нашым ветэранам – былым міністрам і намеснікам міністраў, начальнікам упраўленняў і аддзелаў культуры, кіраўнікам і спецыялістам метадычных цэнтраў, усім тым, хто на працягу многіх гадоў фарміраваў культурную палітыку і ўносіў свой асабісты нефармальны ўклад у яе рэалізацыю.

Свае віншаванні мы накіроўваем усім рупліўцам народнага мастацтва, якое робіць нашу нацыю адметнай і непадобнай да іншых, якое выдатна прэзентуе Беларусь у свеце.

Мы шчыра віншваем краязнаўцаў і даследчыкаў мясцовай гісторыі, якія таксама ўзбагачаюць культурную палітру краіны і сваёй малой радзімы, спрыяючы захаванню гістарычнай памяці і традыцыяў, духоўнага кода беларускай нацыі.

Беларускі фонд культуры і «Краязнаўчая газета» шчыра віншуюць усіх рупліўцаў з Днём работнікаў культуры!

Прыміце словы ўдзячнасці за ваш талент і майстэрства, несупынную творчасць і адданасць прафесіі.

Жадаем моцнага здароўя, шчасця і дабрабыту, аптымізму, натхнення і новых творчых здзяйсненняў!

Наш сябар Вячаслаў Калацэў

10 кастрычніка спаўняецца 50 гадоў нашаму сябру Вячаславу Калацэву, выдатнаму беларускаму культуролагу, знаўцу традыцыйнай культуры беларусаў, таленавітаму музыку, натхнёнаму збіральніку, захавальніку і папулярызатару беларускай фальклорнай спадчыны. Ён нарадзіўся ў краіне Белай вежы, яго імя сярод тых славутых землякоў, якімі ганарацца камяньчане. Лёсавызначальнай стала сустрэча Вячаслава з доктарам філасофскіх навук прафесарам Энгельсам Дарашэвічам, пад кіраўніцтвам якога ён напісаў і абараніў кандыдацкую дысертацыю (2000) на вельмі актуальную тэму «Традыцыйная культура беларуска-літоўскага сумежжа: структура пазнання і паводзін».

Мы пазнаёміліся з Вячаславам Віктаравічам дзякуючы выпускніцы філалагічнага факультэта БДУ Наталлі Матэліцкай, якая працавала разам з ім, і адразу адчулі, што ў асобе В. Калацэва маем аднамысніка, на чыю падтрымку можна заўсёды спадзявацца. Докажам служыць яго шматгранная

дзеяснасць як загадчыка кафедры этналогіі і фальклору БДУКіМ, прадбачлівага і высокакваліфікаванага выкладчыка.

Гледзячы на гэтага хударлявага, са сціплай усмешкай і мяккім ціхім голасам чалавека, мімаволі здзіўляешся, як у яго хапае сілы на ўсе тыя важныя справы, якім ён прысвяціў сваё жыццё. Восем толькі некаторыя з іх: у адных мы таксама бралі ўдзел, пра іншыя ведалі.

Дзякуючы намаганням кафедры этналогіі і фальклору БДУКіМ на чале з В. Калацэвам з 2007 г. адбываецца арганізацыя і паспяховае правядзенне шырока вядомай у нашай краіне і за яе межамі штогадовай міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі «Аўтэнтчны фальклор: праблемы захавання, вывучэння, пераймання». Сярод актуальных пытанняў – немагэрыяльная культурная спадчына і яе ахова, трансфармацыя відаў і жанраў аўтэнтчнага фальклору, семантыка і міфапаэтыка традыцыйнай абраднасці, праблемы спеўнай этнафоніі, традыцыйная куль-

тура ў кнізе, адукацыйнай прасторы і аўдыявізуальнай антрапалогіі, экалогія традыцыйнай мастацкай культуры і інш. Фалькларысты БДУ рэгулярна прымаюць удзел у працы канферэнцый. Добрай традыцыяй стала яе прысвячэнне найбольш выбітным асобам беларускай навукі, культуры і мастацтва – Энгельсу Дарашэвічу, Зінаідзе Мажэйка, Івану Луцкевічу, Уладзіміру Раговічу і інш. Нам, філолагам, прыемна адзначыць секцыю «Унёсак роду Караткевічаў у захаванне і папулярызацыю фальклору», падрыхтаваную ў 2020 г. разам з супрацоўнікамі філфака БДУ.

(Заканчэнне на стар. 3)

Жыццё краязнаўчых суполак

Крокі да спасціжэння Бацькаўшчыны

Напрыканцы верасня ў Столінскай цэнтральнай раённай бібліятэцы адбылася краязнаўчая фотавандроўка «Ад ведаў пра свой род – да пазнання роднага краю» ў межах дзейнасці клуба «Краязнаўца». Гэты клуб аб'ядноўвае аматараў гісторыі, культуры, літаратуры, мовы, прыроды роднага краю, людзей розных прафесіяў і ўзростаў, прафесіяналаў і аматараў-краязнаўцаў з ліку чытачоў бібліятэкі.

Краязнаўства – неад'емная частка нашай вялікай гісторыі. Сёння цікаваць да вывучэння роднага краю выклікана небывальным уздымам нацыянальнай самавыяўленасці. Магчымасці краязнаўчых матэрыялаў дазваляюць выходзіць маладое пакаленне на прыкладах з жыцця бацькоў, землякоў, на падзеях з гісторыі сваёй малой радзімы.

Адным са сродкаў краязнаўчага даследавання і крыніцай гістарычнай інфармацыі з'яўляецца фатаграфія. Наша краязнаўчае мерапрыемства было прысвечана менавіта фатаграфіі, таму што нават адзін самы маленькі фотаздымак часта можа даць больш інфармацыі, чым некалькі старонак гістарычнай кнігі.

Для зручнасці адбору фота да мерапрыемства ўдзельнікам былі прапанаваныя некалькі тэмаў: «Сямейная фотарэліквія», «Фота, якое адлюстроўвае эпоху», «Я ганаруся сваімі продкамі!», «Яны зрабілі ўнёсак у развіццё краю», «Прыродныя і архітэктурныя аб'екты Століншчыны ў ранейшым абліччы», «Святы, абрады і традыцыі, адлюстраваныя на фота», «Фота, мілае сэрцу», «Фота з цікавай гісторыяй» і іншыя.

На мерапрыемстве прысутнічалі малодшыя навуковыя супрацоўнікі Рэчыцкага музея народнай славы А. Ганчар, краязнаўца Ю. Камароў, галоўны бібліяграф Столінскай раённай бібліятэчнай сістэмы А. Сімончык, выкладчык беларускай мовы і літаратуры мясцовага ліцэя М. Вакшук, загадчыца аддзела абслугоўвання і інфармацыі раённай бібліятэкі Л. Царык і аўтар готых радкоў.

Удзельнікі дэманстравалі фотаздымкі з сямейных альбомаў, суправаджаючы іх падрабязнай унікальнай інфармацыяй. Было цікава разглядаць дарэвалюцыйныя здымкі, фота ваеннага часу, сярэдняга і позняга савецкага перыяду і пачатку 2000-х, убачыць культуру і побыт людзей, прасачыць змяненне аблічча Століна. Прысутныя атрымалі дадатковыя звесткі аб нашым краі, яго культуры, развіцці, розных гістарычных падзеях. Шмат было сказана пра людзей, родных і блізкіх удзельнікаў мерапрыемства, іх продках, якія не толькі ўнеслі свой уклад у развіццё Століншчыны, здзейснілі подзвігі або навуковыя дасягненні, але і проста дарагія ім. У сямейных альбомах нашых распей захоўваюцца старыя здымкі, зробленыя не толькі ў Беларусі, але і ў Польшчы, Англіі, Афганістане, Аргенціне і іншых краінах.

Неабходна памятаць і вывучаць гісторыю свайго роду і малой радзімы, дзяліцца такімі звесткамі, перадаваць іх наступнікам, таму што без ведання мінулага нельга пабудоваць будучыню.

Кацярына СТРАХА,
галоўны бібліятэкар аддзела абслугоўвання і інфармацыі
Столінскай цэнтральнай раённай бібліятэкі,
кіраўнік клуба «Краязнаўца»

У гэтым месяцы дзядушка

Найпростае фінансавое становішча ГА «Беларускі фонд культуры» і «Краязнаўчай газеты», які выдае фонд, змушае нас час ад часу звяртацца да сяброў, калегаў і проста неабыхавых асобаў з просьбамі аб матэрыяльнай дапамозе. Фонд культуры з удзячнасцю прымае ад неабыхавых людзей ахвяраванні, што ідуць у асноўным на пагашэнне запазычанасці за арэнду памяшкання.

Мы ўдзячныя людзям, якія адгукнуліся цягам верасня. Гэта сябар Рады і актывіст фонду культуры:

Леанід Бароўскі,
а таксама чалавеку, які не пазначыў сваё імя, таму назавем так, як прыйшла інфармацыя да нас:
В.А. Шклярск.
Шчыра ўдзячныя ўсім і кожнаму! Разам мы зможам адолець розныя выпрабаванні!

Для тых жа, хто таксама хацеў бы дапамагчы Беларускаму фонду культуры, падаем варыянты, як гэта можна зрабіць.

Па-першае, грошы можна пералічыць (з пазнакаю «Ахвяраванне») у любым банку на рахунак БФК:

BY81BLBB30150100081886001001, г.Мінск, ОАО «Белінвестбанк», дырэкцыя по г. Мінску, код BLBBBY2X, УНП 100081886 (ахвяраванне або падтрымка «Краязнаўчай газеты»).

Грошы можна пералічыць і праз АРІП. Для гэтага трэба:

1. Выбраць: Пункт «Система «Расчёт» (ЕРИП) Благотворительность, общественные объединения
2. Выбраць паслугу, што аплачваецца: Пожертвование.
3. Для аплаты паслугі Пожертвование ўважліва свае прозвішча, імя, імя па бацьку.
4. Праверыць карэктнасць інфармацыі.
5. Ажыццявіць плацёж.

Калі Вы ажыццяўляеце плацёж у касе банка, калі ласка, паведаміце касіру аб неабходнасці правядзення плацяжу праз сістэму «Расчёт» (ЕРИП).

*Выканкам Беларускага фонду культуры,
рэдакцыя «Краязнаўчай газеты»*

На тым тыдні...

Ратуемца спадчынай

✓ **З 25 верасня** ў Гасцеўні Уладзіслава Галубка (Мінск) працуе выстава «**Батлейка. Класіка і сучаснасць**».

Народны тэатр батлейка з'яўляецца адным са старажытных відаў беларускага мастацтва. Назва «батлейка» паходзіць ад горада Віфлеем, дзе, паводле біблейскага падання, нарадзіўся Ісус Хрыстос. Пра сувязь паходжання батлейкі з біблейскай тэмай сведчаць кананічны сюжэты пастаноўкі «Цар Ірад». Іншыя варыянты назвы гэтага старажытнага тэатра – батлеемка, остмейка або жлоб.

Рэпертуар батлеек можна падзяліць на 2 жанры: высокі – рэлігійная тэматыка, нізкі – сатырычныя сцэны з народнага жыцця. У сувязі з гэтым і асаблівасці скрыні батлеек будаваліся па некалькіх розных тыпах. І кожнае месца батлеечнай канструкцыі мела свой асаблівы сімвалізм: з левага боку верхняга яруса звычайна знаходзіўся «рай», з правага боку ніжняга яруса – «пека».

Сярод удзельнікаў выставы гімназія № 28 г. Мінска, СШ № 4 г. Мінска, Мінскі дзяржаўны палац дзяцей і моладзі, народны тэатр лялек «Капалюш» Цэнтра культуры г. Наваполацка, Навасельскі яслі-сад Мінскага раёна, тэатральны гурток «Жаронцы» Ракаўскага Цэнтра народнай творчасці, яслі-сад № 11 г. Віцебска, таксама прадстаўлены прыватныя калекцыі.

На выставе экспануюцца больш за дзесяць разнастайных батлеек, і пабачыць іх можна да 21 лістапада.

✓ У мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» **29 верасня** адбыўся паказ дакументальнай стужкі «**Іграць і змагацца**». Ён наладжаны ў рамках праекта лекцый-кінапаказу сумесна з Амбуладай Баліварыянскай Рэспублікі Венесуэла і знаёміць з культурай, мастацтвам, традыцыямі і гісторыяй гэтай краіны. Стужка была прадстаўленая на іспанскай мове з рускімі субцітрамі.

Рэжысёр фільма Альберта Арвела Мян-доса расказвае пра шасцярых венесуэльскіх дзяцей і іх любоў да музыкі. Гэта гісторыя даказвае: толькі той, хто марыць, дасягае немагчымага.

✓ **30 верасня** ў Гарадскай мастацкай галерэі твораў Л.Д. Шчамялёва адкрылася выстава жывапісу, графікі і скульптуры «Земную жыццё пройдзя до паловіны» члена Беларускага саюза мастакоў Наталлі Лавіцкай-Ермолавай.

У экспазіцыі прадстаўлены больш як 50 працаў, створаных аўтарам за апошнія 8 гадоў: жывапісныя палотны, графічныя творы, скульптуры з кардону. Творчасць Н. Лавіцкай-Ермолавай – гэта гутарка з гледачом аб жыцці, развагі аб свеце і чалавеку. Працы мастачкі напоўненыя не толькі глыбінёй думкі, але і складанымі мастацкімі тэхнікамі, яркімі фарбамі.

Выстава працуе да 24 кастрычніка.

✓ Аршанская гарадская мастацкая галерэя В.А. Грамыкі **1 кастрычніка** прадставіла выставу вядомага Беларускага скульптара і мастака, члена Беларускага саюза мастакоў Уладзіміра Піпіна «**Вытокі**».

Творца працуе пераважна ў манументальнай, станковай і мемарыяльнай скульптуры. Любымі матэрыяламі – граніт і бронза. Аўтар – пастаянны ўдзельнік нацыянальных і міжнародных выставаў, яго творы знаходзяцца ў шматлікіх галерэях і прыватных калекцыях.

✓ **1 і 2 кастрычніка** ў Мазыры адбыліся рэтра-паказы мастацкага фільма 1949 г. «**Канстанцін Заслонаў**», знятага легендарнымі беларускімі рэжысёрамі Аляксандрам Файнцыммерам і Уладзімірам Корш-Сабліным. Цікавасцю паказу з'яўляецца тое, што стужка была адмыслова адрэстаўраваная і толькі пасля прадстаўленая гледачам. Як вядома, фільм расказвае пра барацьбу беларускіх партызанаў пад кіраўніцтвам К. Заслонава.

✓ Рэгіянальны фестываль «**Глушанскі хутарок**» (Бабруйскі раён) **2 кастрычніка** сабраў гасцей.

Свята ў пасёлку Глуша на базе Цэнтра рамэстваў было прымеркаванае да Гола народнага адзінства і мела на мэце развіццё і папулярызаванне народнай творчасці і дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва сярод насельніцтва, выяўленне перспектывных выканаўцаў і майстроў, далучэнне людзей да беларускай творчай спадчыны.

Пад час мерапрыемства адбыліся разнастайныя конкурсы, прэзентацыі, канцэрты, дэгустацыі традыцыйных беларускіх страваў, майстар-класы, пленэры па кераміцы і ганчарстве, катанне на конях, таксама працавалі фотазоны і спартыўныя пляцоўкі.

Скарывістаныя наведальнікі Гасцеўні Уладзіслава Галубка, мастацкай галерэі «Універсітэт культуры», Гарадскай мастацкай галерэі твораў Л.Д. Шчамялёва, газет «Жыццё Палесся» (Мазыр), «Трыбуна працы» (Бабруйск), «Аршанская газета»

Наш сябар Вячаслаў Калацэй

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 1)

Важнай практычнай часткай канферэнцыі стаў шэраг этнаграфічных канцэртаў «Фальклор беларускай глыбіні», якія карыстаюцца назменнай папулярнасцю ў шырокага кола гледачоў – ад студэнтаў і аматараў народных песень, музыкі і танцаў да вузкапрофільных спецыялістаў у галіне фалькларыстыкі, этнамузыкалогіі, культуралогіі.

Практычная прэзентацыя нематэрыяльнай культурнай спадчыны «Традыцыі і пераемнікі», у якой бяруць удзел носьбіты фальклору і маладыя выканаўцы, круглыя сталы, прысвечаныя абмеркаванню праблемаў вуснай народнай спадчыны еўрапейцаў у XXI ст., майстар-класы вядучых спецыялістаў у галіне ўсходнееўрапейскага фальклору, канцэрты маладзёжных фальклорных гуртоў, экскурсіі па знакавых месцах Мінска і ваколіцаў – усё гэта робіць канферэнцыю найбуйнейшым у Беларусі комплексам мерапрыемстваў, прысвечаным роднаму фальклору. Матэрыялы канферэнцыі публікуюцца ў зборніку навуковых працаў з такой жа назвай «Аўтэнтычны фальклор: праблемы захавання, вывучэння, пераймання», які налічвае ўжо 14 выпускаў.

Вячаслаў Віктаравіч, валодаючы рознабаковымі талентам навукоўцы, арганізатара і творчага чалавека, стаў для нас незаменным дарадцам і надзейным

калегам у супольнай працы. Дзякуючы яму нарадзілася і рэалізавалася нямала каштоўных ідэяў і праектаў. Ён з'яўляецца сустаршынём Рэспубліканскага дыскусійна-аналітычнага клуба «Cogito», заснаванага ў 2010 г. Сярод членаў клуба – фалькларысты, літаратуразнаўцы, культурологі, гісторыкі, мастацтвазнаўцы з БДУ, БДПУ, БДУКІМ, ГДУ, НАН РБ. Удзельнікі клубу аб'ядноўвае імкненне дайсці да сутнасці разнастайных праблемаў фальклору і традыцыйнай духоўнай культуры, якая адыгрывае важную ролю ў патрыятычным і культурным выхаванні, садзейнічае гуманізацыі грамадства, адраджэнню яго маральных ідэалаў, развіццю грамадскай свядомасці і нацыянальнай самасвядомасці.

Наша супрацоўніцтва з В. Калацэем, цудоўным чалавекам, таленавітым майстра, выдатным педагогам-выкладчыкам, удумлівым даследчыкам-фалькларыстам працягваецца амаль дваццаць гадоў. За гэты час было зроблена шмат: мы разам рэалізавалі сумесныя праекты, вырашалі навуковыя задачы, ладзілі канферэнцыі, навукова-метадычныя семінары і круглыя сталы, дапамагалі адно аднаму ў рэцэнзаванні вучэбных праграмаў і дапаможнікаў. Так, напрыклад, Вячаслаў Віктаравіч быў мадэратарам семінара «Сучасная фалькларыстыка, міфалогія, этналогія: пазітыўныя, негатыўныя і супярэчлівыя вектары руху» (БДУ, 2013) і інш.

На жаль, нам не давялося прысутнічаць на дударскіх этнадыскатэках, арганізатарам якіх быў В. Калацэй (2001 – 2005), але мы мелі гонар прымаць на нашым факультэце яго гурт «VIETAN», што адкрываў юбілейныя Шырмаўскія чытанні. Фалькларысты БДУ вельмі любілі і павяжалі разумнага чалавека прафесара Э. Дарашэвіча, які не адзін раз наведваў нашы мерапрыемствы, у прыватнасці круглыя сталы, прысвечаныя фалькларысту Льву Барагу, а на канферэнцыях узначальваў працу навуковай секцыі. Выступаў перад філолагамі і Аляксей Рагуля. Мы пераканаліся ў тым, што для студэнтаў-філфакаўцаў сталі незабыўнымі творчыя сустрэчы з выкладчыкамі кафедры этналогіі і фальклору этнаспявачкай Н. Матыліцкай, Тацянай Пладуновай і яе класам, які таленавіта ўзнавіў некаторыя этапы беларускага вяселля і Калядаў. Мы асабліва ўдзячны этнахарэографу Міколу Козенку: перад фальклорнай практыкай ён на грамадскіх пачатках правёў майстар-класы з нашымі першаккурснікамі. І гэта толькі малая частка агульных справаў і сустрэчаў.

Адным з праектаў стаў вучэбна-метадычны дапаможнік «Песні "стралы". Русальныя песні» (Мінск, 2015) з серыі «Лакальна-рэгіянальныя параджымы беларускага фальклору», дзе кафедру этналогіі і фальклору прадстаўляла Настасся Гулак і выпускнікіца кафедры Ірына Глушца. І ўжо здаецца заканамерным з'яўленне другога сумеснага праекта – калектыўнай манаграфіі «Цень стралы: культурныя і вербальныя коды традыцыі» (Мінск, 2018), з якой распачалася серыя «Інтэгрэтыўная фалькларыстыка». Аўтарам ідэі выступілі дацэнт БДУ Рыма Кавалёва і дацэнт БДУКІМ В. Калацэй: разам яны з'яўляюцца і ўкладальнікамі, і навуковымі рэдактарамі выдання. Дзякуючы іх намаганням, у гэтай манаграфіі вынікі сваіх навуковых распрацовак апублікавалі і міжнародна вядомыя, і маладыя даследчыкі. У кнігу ўвайшлі матэрыялы, прысвечаныя абраду ваджэння і пахавання «стралы», які штогод ладзіцца на Ушэсце ў шэрагу сумежных гісторыка-этнаграфічных рэгіёнаў Беларусі, Расіі і Украіны. У Беларусі «Страла» афіцыйна ўключаная ў спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў краіны. У прадмове Вячаслаў Віктаравіч падкрэсліў важнасць працы, якая дазволіла ўпершыню

абагульніць думкі філосафаў, філолагаў, культурологаў, мастацтвазнаўцаў, краязнаўцаў і антрапалагаў па праблемах гэтай нематэрыяльнай праявы творчасці чалавека. Навуковец адзначыў, што назва для серыі абраная невыпадкова. Па словах даследчыка, традыцыйныя з'явы ў XXI ст. магчыма вывучаць «выключна з дапамогай інтэгрэтыўнай фалькларыстыкі». Цалкам згодныя са словамі В. Калацэя, што «апеляцыя да інтэгрэтыўнай фалькларыстыкі – патрэба часу. Відавочна: фальклор як частка нематэрыяльнай культурнай спадчыны чалавецтва – самадастатковая і актыўная антрапатаэхнічная (чалавечая па змесце і форме самаэксплікацыі) сістэма, скіраваная на самазахаванне. Сістэма, якая ўплывае на шэраг з'яваў рэчаіснасці, у тым ліку на яе рэпрэзентацыі і аналіз у афіцыйнай навуцы. Без уліку гэтага навуковы аналіз якой заўгодна фальклорнай праявы, у тым ліку, абраднасці ваджэння і пахавання «стралы», рызыкуе быць неаб'ектыўным і павярхоўным». Як заўсёды, В. Калацэй прадэманстраваў узорны падыход да вырашэння праблемы, даў сур'ёзную метадалагічную падказку даследчыкам.

Адметная рыса В. Калацэя як кіраўніка кафедры – актыўная творчая пазіцыя. Мы вельмі ўдзячныя лёсу за магчымасць супрацоўнічаць з ім, атрымліваць яго дапамогу, адчуваць падтрымку. На кафедры этналогіі і фальклору нас, фалькларыстаў-філолагаў, асабліва ўразлі змест вучэбнага працэсу і яго метадычнае забеспячэнне. Яе загадчык не адзін раз шыра прызнаваўся, што ў дадзеным выпадку ён абапярўся на канцэпцыі Э. Дарашэвіча і З. Мажэйка, якая адной з першых узяла пытанне аб экалогіі мастацтва вуснай традыцыі. Арыентуючыся на вопыт выкладання фальклору ў Цыркумбалтыйскім рэгіёне, нашыя калегі практычна ўкаранілі ў сучасны вучэбны працэс актуальную мадэль працы з фальклорам. Калі філолагі слухаюць курс «Фалькларыстыка», а летам праходзяць фальклорную практыку ў родных мясцінах, то студэнты-этнафоназнаўцы пачынаюць навучанне з экспедыцыйнага азнамялення з абраным мясцовым матэрыялам. Яны пераймаюць традыцыю выключна метадам дэманстрацыйнай антрапатаэхнікі – «з голасу на голас» і ўрэшце адраджаюць вывучаны абрад як дыпломны праект. Тым самым выпускнікі кафедры этналогіі і фальклору, з'яўляючыся ўнікальнымі спецыялістамі,

маладымі носьбітамі аўтэнтычнай спеўнай традыцыі, не толькі цалкам «упісаліся» ў сацыякультурную практыку, але становіліся яе рухавікамі.

Нельга было не заўважыць, што ў адрозненне ад філалагічных традыцый у кафедры этналогіі і фальклору пад кіраўніцтвам В. Калацэя замацавала свае пазіцыі, акрамя іншага, у якасці кафедры практычнай фалькларыстыкі, набыла грамадска-арыентаваную форму. Цяжка пералічыць усе формы ўнёску кафедры ў адраджэнне вялікай колькасці рэгіянальных абрадаў і спеўных стыляў. Разам з калегамі мы радуемся таму, што іх праца адзначаная дыпламам ЮНЕСКА «За захаванне нематэрыяльнай культурнай спадчыны», што зусім нядаўна, у 2017 г., выпускнікі-этнафоназнаўцы выступалі ў штаб-кватэры ААН у Жэневе ў складзе пост-фолкавай групы «VIETAN», якой кіруе В. Калацэй.

Кафедра не засталася ўбаку ад школьнай адукацыі. Наколькі нам вядома, быў распрацаваны шэраг праграмаў для факультэтыўнай дысцыпліны «Музыка. Беларускі музычны фальклор».

Напрыканцы дазвольмі сабе працягваць выказванні студэнтаў-філолагаў аб фальклору і іх стаўленні да яго лёсу: «Не хачу, каб фальклор знік» (Марына Верабей), «Мы згубім сувязь з мінулым» (Бажэна Мажок), «Як тады выхоўваць дзяцей?» (Алена Наліцкая), «Страціўшы свой фальклор, разам з ім мы страцім сваю мову... перастанем быць нацыяй» (Тацяна Горбель), «Гэта будзем не мы» (Яна Селажыцкая). І апошняя. Кафедра этналогіі і фальклору далучылася да падрыхтоўкі нумароў электроннага фальклорна-этнаграфічнага і літаратурна-мастацкага альманаха «Дзьмухавец».

Сёння мы рады магчымасці павіншаваць нашага сябра Вячаслава Віктаравіча Калацэя з днём нараджэння.

Шаноўны дружа!

*Шчыра вінішце з гады слаўнага юбілею!
Зычым здарова, дабрабыту і поспехаў ва ўсіх справах!
Спадыаемся, што талент збіральніка, музыкі, выкладчыка, даследчыка, арганізатара будзе натхняць яшчэ не адно пакаленне вашых удзячных вучняў і калег і стане ўрадлівай глебай для новых адкрыццяў!
Vivat, Вячаслаў!*

Фалькларысты БДУ

ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра далучаюцца да віншаванняў сябра Рады нашай грамадскай арганізацыі Вячаслава К.А.ЛАЦЭЯ.

Талака за гістарычнае і культурнае адзінства

Авалодамі словам землякі

Нарадзіўся я ў Мёрскім раёне на захадзе Віцебшчыны, у Бабышках, што паміж вёскамі Даўгінава і Латышы, потым жыў у старадаўнім мястэчку Лявонпаль. У бабышкаўскай сядзібе (даўня вёска была пераведзеная на хутары) жылі мае бацька Сцяпан, 1905 г.н., мама Ганна, 1914 г.н., бабуля Ганэта, 1889 г.н., мая сястра Ніна і я, 1942 г.н.

Маму звалі ў сям'і Нюрай, яе бацька Грыгорый Іванавіч Сялюн служыў садоўнікам у Царскім Сяле. Многае перадалося ад яго і маёй маме: яна умела перагуквацца з кнігаўкамі, жаўранкамі. А на панадворку ластаўкам, якія вясною сяліліся ў пуні, так адказвала на іх журботы пра пустыя гнезды:

– Былі пунікі-прыпунікі паўню-ю-сенькі. Прыляцелі-паглядзелі: нічагу-у-сенькі... Пера-пі-лі, пералі, пералу-ушчылі...

Гэта ажно ў 1968 г. я запісаў на магнітафон некалькі народных песняў ад мамы. Узгадаліся такія радкі з вясельнай песні:

Дый дзе быў салавей, ды дзе зяюла,
Ды ў адзін садочак яны зляцелі,
Дый на адну вішаньку яны паселі,
Ды адну думачку яны думалі...

«Ад'араў дзядзька быкам» – успаміналі пра гаспадара, а водзьюкі, пошчакі, адгукі яго бяседнага маўлення засталіся «на семья і на емя». Лагоджу кожнае пачуае гаваркое слова ў Бабышках, Латышах, Дубавых, Лявонпалі... Выплываюць з памяці маміны словы: стахоліць, нэмнуць, урабець, увавуліць, выранджацца, разжагерыцца... Іўспамінаецца, як мы, падлеткі, на Вялікідзень з яйкам-мацаком «у байца хадзілі», каб выйграць у суседа надколатае мацаком яйка. Мы «калацілі

Настаўнікі Латаўшчынскай пачатковай школы Роза Уладзіміраўна Шкель і яе муж Аляксей Уладзіміравіч сабралі з усіх хутароў сваіх вучняў. Я прысеў крайні справа. (Вёска Латышы, 1951 г.)

вераб'я», ідучы за пяць вёрст у школу. Тыя гады «як кот цяў», але я «клёк не згубіў», «не трубіў у кулак», і «лезыці на лес» не прыходзілася. Пакінулі мне родзічы, многія мёрскія і прыдзвінскія людзі багаты прылас духоўнай велічы продакў. Вось і на бабышкаўскім хутары, і па ўсім наваколлі – «сьпіткі і зьедкі» прыроднай аздобы. А ў ёй – захаваныя скарбы снуйкі-мовы, чублы трапных, дасціпных думак, намёкі, парады, прысуды... І ўсё гэта ў пачутых і запісаных прымаўках і прыказках, выслюях, павучаннях, афарызмах, у пацешных, фрывольных прыбабуньках. Пра пажылога дзядзьку пачуў, да прыкладу, вось што: «У старога жарабка скура і на плоце гагочыць», «Яго і ў мяшку ня зловіш», «Ні вусоў, ні бароды – як чорт малады!», «На ім косыці граюць...», «У яго шуры-муры ў галаве пачаліся».

Бацькаўшчынаю насычаны ажылі і валуны...

Мы – галосныя, мы – зычныя беларускія сыны!

Мама прамаўляла:

– Мы жылі на гэтым хутары пры першых саветах, пры паляках, пры другіх саветах, пры немцах і зноў пры саветах. Такі, сыноч, наш чысленнік гадоў. Даўней людзі былі памятушчыя. Значі, што ў агардзе можна садзіць у растучы месяц, і што – ва ўбываючы... І песні знаходзілі нас пры нагодзе: «Ды і расла бяроза, выхіялася. / Ды ішла Надзінька, выкланялася. / Старога-малога не мінаючы: / У старога й малога ды шчасця многа...».

Ох, не ўдасца мне паказаць усе запісы маміных падумаў: «І што табе нагрэзілася пасьяля гэтай мітусьні?», «Натура гавенная: праглася на чужое», «Дзед на каплі меціцца: выпіць захацелася», «Не хабарыся: усёй гарнай будзем упрошваць», «Не на

беднага тая бядя пала: ачуняў», «Было наваліцца – прымі! А ён жа самаплюх, пацопашка», «Ня знаю, як там было пасьяля жаніцьбы: я ў іх нагах не стаяла», «І не вытурчыць з хаты гультая-дундука: будзіць валэндацца, пакуль яму ў карак ня стукнеш», «Работы хоць разпапіся – і рук не адхваціць». Вучылі мяне: «Закінь назад – наперадзе знойдзеш».

– На Фрасенню, – казала мне мама, – мы хадзілі ў Полацак. Начавалі веруючыя людзі на палях. Манашкі чай нам паднасілі: па капейцы бралі за гэта. А назаўтра хросны ход. Так мы святую Фрасенню славілі.

А вот Фрасення у нас не называлі народжаных дзяўчатак. Жылі Прося Косыцава, за рэчкай Волтай хата Проскі стаяла...

Хто ахвочы, каб сустрэліся на ўзвысці?

Вочы ў вочы! Сэрца ў сэрца! Мыслі ў мыслі!

– Ня так страшна смерць, як яе прылады... – прамовіла мама Рыгору Барадуліну ў Хатыні.

«Пакадай слова на дабрэдзень!» – вучыла мяне мама. Мой зборнік вершаў «Слова на дабрэдзень» быў выдадзены ў 1982 г., бо – «матчына сэрца ніколі не гасне».

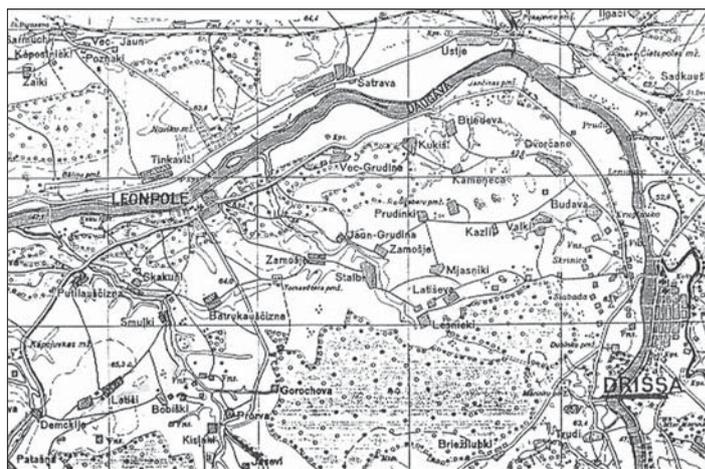
Мой бацька Сцяпан успамінаў свайго бацьку Дзмітрыя Гаўрылавіча, які меў новую жонку. То Зося Кісель у другім шлюбе добра ладзіла з маім продкам. Захавалася такая згадка. Зося Змітраку паказвае, што на панадворку пры вясёлай гульбе вытвараецца: «Глядзі! Тае дзеткі і мае дзеткі – нашых б'юць...»

Сяргей ПАНІЗЬНІК

(Працяг будзе)

Каля ганка роднай сядзібы сядзяць (справа налева) бабуля Ганэта Сялюн з дому Падабыцкаў, родны дзядзька Аляксандр, брат бацькі, Альжбета Панізьнік. За імі стаяць сястра Ніна, суседзі Зіна Кліманская і Жэня Кукуць. Вышэй – мама Ганна (Нюра), я з Тобікам, бацька Сцяпан. (1950 г.)

Запаветы Ніла Гілевіча

90 гадоў таму на Лагойшчыне ў шматдзетнай сям'і нарадзіўся хлопчык Нілел, які пасля стане любімым пісьменнікам беларусаў. Ніл Гілевіч – сціплы, далікатны, чулы. Яго творы, быццам сапраўдныя самцветы, упрыгожваюць нашу літаратуру і не трацяць сваю актуальнасць зараз. Яго раманы ў вершах «Родныя дзеці» даўно разабраны на цытаты.

Адсвяткавалі юбілей пісьменніка і ў Астравецкай раённай бібліятэцы. Тут прайшла літаратурная гадзіна «Я праўду сэрца адкрываю свету» для вучняў 11 класа Астравецкай гімназіі. Супрацоўнікі

бібліятэкі выступілі ў ролі вядучых. На мерапрыемстве гучалі вершы, біяграфічныя звесткі, а таксама цікавыя факты пра пісьменніка. Асабліваю цікавасць выклікала аднайменная выстава літаратуры. Зборнікі твораў, выбранае, энцыклапедычныя дадзеныя – усё знайшло месца на ёй.

Ніл Гілевіч вучыў і вучыць моладзь сумленнасці, узаемадапамозе і павазе. Ён і зараз жывы ў сваіх творах.

*Вольга ЗАЯНЧОЎСКАЯ,
бібліятэкар Астравецкай
раённай бібліятэкі*

Будзем памятаць мы...

Заручаны з культурай

Работнікі культурнай галіны – частка беларускай інтэлігенцыі, якая, як ніхто іншы, усведамляе высокую місію культуры ў грамадстве. У ганаровым імёнаслове нараджэнцаў Бярэзіншчыны значыцца заслужаны дзеяч культуры Беларусі Усевалад Фёдаравіч Жукоўскі.

Усевалад Жукоўскі

Нарадзіўся зямляк 24 чэрвеня 1924 г. у мястэчку Пагост – буйным паселішчы бярэзінскага краю. Яго бацька і дзед выбралі скрыпкі, былі скрыпачамі-самавукамі. Ні адно вяселле ў наваколлі не абыходзілася без іх мажорнай музыкі. Скрыпка спявала, вяртала да вяселлі змораныя працай людзей. Хоць вясковое жыццё і запаланіла працай з ранніх гадоў, ды хлопчык усё ж змалку выяўляў прыродны музычны дар. Ён замілаваўся на бацькавую скрыпку. У пошуме ветру, птушынных слыхах і шмацэнні лістоў на бярозках адчуваў мелодыі...

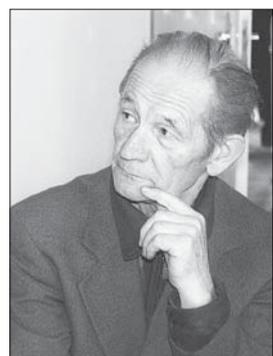
Калі Усеваладу споўнілася 17 гадоў, грыгнула Вялікая Айчынная вайна і наканаваў суровую дарогу. Разам з бацькам ён апынуўся ў эвакуацыі ў Сталінградскай вобласці. Як толькі Жукоўскаму споўнілася 18 гадоў, ён быў прызваны ў армію. Хлопец стаў курсантам 25-га вучэбнага палка ў г. Курган Чалябінскай вобласці. У лютым 1943-га служыў радыстам 2-га Заходняга танкавага палка ў г. Ніжні Тагіл. Летам 1943 г. удзельнічаў у бітве на Курскай дузе. Быў паранены і апынуўся ў шпіталі на Палтаўшчыне. Пасля служыў у 89-м гвардзейскім палку 28-й

гвардзейскай Харкаўскай стралковай дывізіі 3-га Украінскага фронту. У кастрычніку 1944 г. – курсант, гварды малодшы сяржант 2-га Раскоўскага вучылішча самаходнай артылеры Харкаўскай ваеннай акругі, з верасня 1945 г. – курсант 35-га вучэбнага танкавага палка Маскоўскай ваеннай акругі. Франтавыя дарогі праяглі далёка за межамі краіны: нараджэнец Бярэзіншчыны вызваляў Украіну, Малдову, Румынію, Балгарыю. З арміі дэмабілізаваўся вясной 1947 г. Узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі і шматлікімі медаламі.

пазітарская муза. З лютага 1960 г. Жукоўскі ўзначальваў Мар'інагорскую дзіцячую музычную школу, узяў адказнасць за вялікі калектыў выкладчыкаў і навучэнцаў. Працаваў дырэктарам 24 гады да выхаду на пенсію. Пры ім школа год ад года набірала моц і значнасць, адкрываліся новыя класы. На заслужаны адпачынак У. Жукоўскі пайшоў з добрым сэрцам, перадаўшы працоўную эстафету маладым пераёмнікам. Дзе б ні працаваў, ён заўсёды актыўна інтэграваўся ў грамадскае жыццё, імкнуўся да цікавых інтэлігентных людзей, жыў сумленна. Любіў рыбалку, палыванне, любіў блукаць па лясных сцежках, дзе адпачываў душою.

У Беларусі і за яе межамі У. Жукоўскага ведаюць як адмысловага майстра народных інструментаў. За ўсё творчае жыццё ім створана 85 скрыпак, 37 альтуў, 18 ліраў, 3 цымбалаў, мноства дудак, жалеек, класічная гітара, некалькі басэтляў. Сваю першую скрыпку майстар вырабіў у Нясвіжы ў 1953 г., затраціў на гэта прыкладна 2 месяцы штодзённай карпатлівай працы. Корпус скрыпкі быў выраблены з елкі, іншыя дэталі – з ясеню. У 1974 г. Жукоўскі змайстраваў для ансамбля «Песняры» забытую ў той час ліру. Для выбітнага фальклорнага ансамбля «Крупіцкія музыкі» стварыў шмат старадаўніх музычных інструментаў, якія гучалі пад час іх гастроляў у Германіі, Югаславіі, Польшчы, Галандыі, Італіі, Францыі і Японіі. Выраблены майстрам музычныя інструменты і сёння гучаць у

23 верасня пайшоў з жыцця старэйшы краязнавец Жлобіншчыны, ветэран педагагічнай працы Андрэй Леанідавіч Міхаленка (нарадзіўся 15.01.1937). Ён стаў ахвярай кавіду.

Многія дзесяцігоддзі Андрэй Леанідавіч займаўся любімай справай – краязнаўствам, даследаваў гісторыю роднага Жлобіна, пісаў успаміны. А свае артыкулы рэгулярна друкаваў на старонках раёнкі, дзе ў маладосці пэўны час працаваў карэктарам.

Актыўна займацца краязнаўствам пачаў яшчэ ў гады вучобы ў Магілёўскім педінстытуце (канец 1950-х – пачатак 1960-х гг.). Наведваў гістарычны гурток, што дзейнічаў пры дэканце. А пад час канікулаў, калі ўсе студэнты адпраўляліся дамоў, ён затрымліваўся ў абласным краязнаўчым музеі.

Дзякуючы краязнаўчай працы А. Міхаленкі маладым пакаленням жлобінчанаў сталі вядомымі шмат якія цікавыя факты з гісторыі горада ваеннага і пасляваеннага часу, старонкі развіцця ў Жлобіне сістэмы адукацыі, медыцыны, чыгуначнага транспарту і інш. Ён актыўна дапамагаў пісаць раённую кнігу «Памяць», якая пачыла свет у 2000 г.

Да апошніх дзён Андрэй Леанідавіч удзельнічаў у ветэранскім руху, з'яўляўся ганаровым сябрам савета раённай ветэранскай арганізацыі.

Вечная яму памяць!

*Мікалай ШУКАНАЎ,
краязнаўца, г. Жлобін
Фота аўтара*

знакамітых беларускіх калектывах «Харошкі», «Бяседа», многіх амаатарскіх ансамблях, на сцэне Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Адметна, што яго скрыпка і ліра знаходзяцца ў адным з лонданскіх музэяў, шэраг інструментаў прадстаўлены ў музеі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Майстарскую справу бацькі пераняў сын Аляксандр.

Усевалад Фёдаравіч стварыў вытанчаную віяланчэль і падарыў сваёй каханай жонцы Галіне Ільнічэне на добры ўспамін аб шчаслівым жыцці. Светлы абаяльны чалавек валодаў жыватворнай сілай. У музычных творах самудзейнага кампазітара У. Жукоўскага праслу-

хоўваюцца асабліва прамяністыя тэмы, асабліва насычаныя фарбы захаваныя ў яго лёсе. Нота жыцця абарвалася 18 гадоў таму самотна-дажджлівым кастрычніцкім днём 2003 г. Лёс адлічыў таленавітаму чалавеку пражыць 79 яркіх гадоў. Адгучала яго песня, а выраблены майстрам інструменты працягваюць дарыць людзям радасць. На лад салаўіны размаўляе жалейка, квольным голасам кленчыць дуда, дробным макама рассыпаюцца, шэпчаць цымбалы, залацістым голасам моліцца ліра... Значыць, майстар жыў нездарма!

*Тамара КРУТАЛЕВІЧ,
загадчык аддзела маркетынгу
Бярэзінскай цэнтральнай
раённай бібліятэкі*

3-пад музейнага шкла

Звон з людвісарні Андрэя Владкоўскага

Штогод з мая па кастрычнік Слуцкая брама ў Нясвіжы адчыняе свае дзверы для наведнікаў. У першым паверсе брамы экспануецца звон, адліты з бронзы ў людвісарні Андрэя Владкоўскага ў 1797 г.

Тулава звона купалаладобнай формы з шырокім раструбам у ніжняй частцы. Карона складаецца з шасці перакрываючых, злучаных паміж сабою, дзяржанняў. Галава звона аясясаная пышнай лаўровай гірляндай. На цэнтральнай частцы – надпіс на польскай мове: «TEN DZWON SPRAWIŁ / ANDRZEJ REUCKIRP 1788 / APROZBICIU BRATSWO IEREMICKIE / SZWOIM KOSZTEM PRZELELI ZAADMINISTRACYO / X: K: PIOTROWSKIEGO: R: P: 1797: D: 9: M: M:».

Зыходзячы з дадзенай інфармацыі, зразумела, што Андрэй Рэўцкі ў 1788 г. адліў звон, які быў пазней разбіты. У 1797 г. адліты новы звон для храма К. Пятроўскім.

Звон пад нумарам КП 7098 паступіў у калекцыю «Метал» асноўнага фонду Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка «Нясвіж» у 2020 г. ад настаўцеля храма Узнясення Гасподняга в. Ярэмічы Наваградскай епархіі БПЦ іерэя Міхаіла Назарэвіча.

Паводле словаў іерэя, звон перастаў выкарыстоўвацца з прычыны страты фрагмента. Знаходзіўся на званіцы да 2019 г. Па ўзоры гэтага звона ТАА «Италмас» (Расія, Яраслаўская вобласць, г. Тутаяў) была

створаная копія новага для далейшага выкарыстання. Храм у Ярэмічах быў пабудаваны ў 1867 г. з будаўніцтва каменя ў выглядзе крыжа на цэнтральнай плошчы вёскі непадалёк Нёмана на

сродкі, выдзеленыя царскім урадам. Асобна ад храма з такога ж матэрыялу была пабудаваная 2-ярусная званіца і 2-ярусная брама, завершаная шатром з макаўкай. Пад час анты-

рэлігійнай кампаніі (1958 – 1964 гг.) царква была зачытая і перададзеная мясцовым уладам пад склад. Адрамантаваная і вернутая вернікам у 1988 – 1990 гг. Царква з'яўляецца помнікам архітэктуры рэтраперспектыўна-рускага стылю.

Ярэміцкі звон, які можна ўбачыць у Слуцкай браме, мае шматгадовую цікавую гісторыю стварэння і бытавання, уяўляе гістарычную, культурную і музейную каштоўнасць. Ён з'яўляецца ўзорам мастацкага ліцця XVIII ст. на землях сучаснай Беларусі.

Людміла ЖУК, малодшы навуковы супрацоўнік Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка «Нясвіж»

Залічваная спадчына

Памяць праз фота

(Закінчанне. Пачатак у №№ 36 – 37)

Імя мінскай падпольшчыцы, Героя Савецкага Саюза Марыі Барысаўны Осіпавай стала вядомае ў пасляваенныя гады. Працуючы ў апарате Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета і Вярхоўнага Суда Беларускай ССР, яна прыклала немала намаганняў дзеля рэабілітацыі членаў падполля, абвінавачаных у супрацоўніцтве з фашысцкімі акупантамі. Але асноўнае яе заслуга як падпольшчыцы – гэта ўдзел у ліквідацыі фашысцкага ката, гаўляйтара Вільгельма фон Кубе. Гэты падзвіг апісаны ў кнізе журналіста і гісторыка Мікалая Дуброўскага «Неўміручасць падзвігу», у 1959 годзе на кінастудыі «Беларусьфільм» зняты мастацкі фільм «Гадзіннік спыніўся апоўначы». Марыя Осіпава пра жыла доўгае жыццё, не раз бывала на

сваёй радзіме, Талачыншчыне, дзе ўшаноўваюць памяць пра яе.

На акупаванай Талачыншчыне дзейнічалі партызанскія атрады, брыгады, дыверсійныя групы. У бібліятэках раёна сабраны багаты матэрыял аб героях-партызанках. Адзін з іх – савецкі выведнік Мамадалі Тапвалдыеў з Узбекістана, які праславіўся ў нашым краі і стаў прататыпам кінагероя. З першых дзён вайны Мамадалі змагаўся з гітлераўцамі ў складзе Заходняга фронту. Выходзячы з акружэння, ён разам з іншымі салдатамі апынуўся на Кругляншчыне і далучыўся да партызанаў. У атрадзе атрымаў мянушку – Толя Казбек, здзіўляў усіх мужнасцю і бяспрашнасцю. У самыя цяжкія хвіліны, калі жыццё партызанаў висела на валаску, менавіта ён браў на сябе адказнасць і прымаў рашэнні. На рахунку Тапвалдыева мноства дыверсійных аперацыяў. Ён

падрываў чыгуначныя шляхі (навучанне падрыўной справе прайшоў у Маскве), атакаваў цяжкі і ўмацаваны нямецкі гарнізон. Даводзілася яму і ў адкрытую змагацца з праціўнікам. А аднойчы ён разам з напарнікам захапіў у палон 27 фашыстаў.

Паводле афіцыйных звестак Толя Казбек асабіста падарваў пяць варожых эшалонаў, яшчэ чатырнаццаць – разам са сваёй групай. А ў баі ён знішчыў амаль 80 салдатаў праціўніка. Усё гэта не застаўся незаўважаным, і ў жніўні 1944 года Мамадалі Тапвалдыеву прысвоілі званне Героя Савецкага Саюза.

Разам з дарослымі таксама мужна ваявалі звычайныя хлапчкі і дзяўчкі. Такім быў Коля Цыбульскі, юны партызан брыгады «Чэкіст», якая дзейнічала на Талачыншчыне і Кругляншчыне. Быў разведчыкам, правадніком, прымаў удзел у дыверсіях на чыгунцы. Аднойчы Коля далёка адвёў карнікаў ад атрада і выратаваў жыццё ўсім, хто знаходзіўся ў партызанскім шпіталі. За свае падзвігі Коля Цыбульскі ў 14-гадовым узросце быў узнагароджаны

медалём «Партызану Вялікай Айчыннай вайны I ступені». Пасля вайны Коля выхоўваўся ў Перавалачанскім спецыяльным дзіцячым доме, фабрычна-завадскай школе, працаваў механізатарам.

Разведчыкам партызанскай брыгады «Чэкіст» быў і 16-гадовы Валодзя Благуш. Ён прыносіў важныя звесткі аб дзеяннях, што рыхтуюцца ворагам, і нават быў укаранены ў нямецкі гарнізон. У сакавіку 1943 года ў час выканання чарговага задання ён з двума разведчыкамі партызанскай брыгады каля вёскі Клімава нараўся на засаду. У няроўным баі разведчыкі загінулі, а Валодзя, акружаны ворагамі, адстрэльваўся і апошняю кулю пакінуў для сябе.

Наогул, бібліятэкары Талачынскага раёна ўжо некалькі гадоў вядуць пошукавую працу, звяртаючыся да традыцыйных і электронных інфармацыйных рэсурсаў: АБД «Мемарыял» (abd-memorial.ru), ЭБД «Подзвіг народа» (rodvignaroda.ru), партал «Памяць народа» (pamyat-naroda.ru). Да прыкладу, чарговы пошук звестак пра герояў-землякоў папоўніўся імёнамі Ана-

толя і Міхаіла Мацюшэўскіх з вёскі Башарава. Кранальныя лісты пісалі яны сваім родным і нічога не ведалі адзін пра аднаго. А вавалі яны зусім побач, ва Усходняй Прусіі, але так і не сустрэліся ніколі, таму што абодва загінулі за паўгоду да Перамогі.

Вось такія яны, героі Вялікай Айчыннай вайны, нашы землякі, сваёй, знаёмая і незнаёмая. Гэта далёка не поўны іх пералік у віртуальным дасье.

Пра іх, герояў, нам паведамілі чытачы бібліятэкі і карыстальнікі сацыяльнай сеткі: бібліятэкары і журналісты, краязнаўцы і педагогі, навушчыніцы школ і спецыяльных вучэбных устаноў, працаўнікі розных галінаў вытворчасці і пенсіянеры. Багатая і геаграфія пражывання карыстальнікаў: Масква і Санкт-Пецярбург, Мінск і Орша, Віцебск і Гомель, Полацк і Талачын. І няхай гэта не шматтысячная колькасць людзей, якія далучыліся да падзвігу герояў мінулай вайны, але ж з малага складаецца вялікае.

Выкарыстоўваючы іх паведамленні, выканаўцы праекта склалі 36 фотадасье. Спадзяемся, што з цягам часу ў нашых карыстальнікаў не знікне цікавасць да пошуку звестак аб героях вайны. А мы ў сваю чаргу паведамляем, што і далей гатовы працягваць знаёмства з імі.

Талачынскія бібліятэкары разам з партнёрамі па гэтым праекце лічаць, што памяць не мае тэрмінаў даўніны і не ведае часавых рамак. Яна паглядае нас са старых фота, лістоў, успамінаў, кніг і фільмаў і працягвае жыць у лёсах людзей.

Ірына ТРУХАНЁНА, бібліятэкар аддзела маркетынгу Талачынскай цэнтральнай раённай бібліятэкі

Марыя Осіпава

Мамадалі Тапвалдыеў

Коля Цыбульскі

Валодзя Благуш

Свята адпачынку і мудрасці

«Согреем ладони, разглядим морщинки»

1 кастрычніка – дзень, які нагадвае кожнаму пра нашых бабуляў і дзядуляў. Дзень пажылых людзей дапамагае звярнуць увагу на праблемы старэйшага пакалення, атуліць людзей сталага ўзросту клопатам і любоўю.

У Міхалішкаўскай сельскай бібліятэцы таксама адзначылі гэты дзень. Юныя чытачы разам з бібліятэкарам Вольгай Багдановіч наведалі пажылых людзей, пагутарылі з імі, падаравалі кветкі. У бібліятэцы ладзілася выстава «Нам года – не беда, коль душа молада». Акрамя таго, людзі сталага ўзросту наведалі бібліятэку, дзе для іх арганізавалі гарбату і каву. Цёплыя ўспаміны, душэўныя песні, абмеркаванні літаратуры – усё гэта было за агульным сталом. Мерапрыемства зблізіла прысутных, дапамагло адчуць сваю значнасць, на хвілінку забыцца пра бытавыя справы. Таксама тут прайшоў майстар-клас «Паштоўка для бабулі», у якім прынялі ўдзел маленькія чытачы.

Не забыліся пра святы і ў Гудагайскай сельскай бібліятэцы. Тут прайшло свята мудрасці «Согреем ладони, разглядим морщинки». На мерапрыемства запрасілі жыхароў аграгарадка. За кубачкам гарбаты яны спявалі, чыталі вершы, успаміналі мінулае. Сяброўская атмасфера дапамагла адпачыць і адчуць сябе маладымі.

У Астравецкай раённай бібліятэцы прайшоў час адпачынку «Няхай будзе цёплай восень жыцця». Супрацоўнікі павіншавалі людзей сталага ўзросту са святам, падзякавалі ім за мудрасць, плённую працу і ўручылі ім паштоўкі. Акрамя таго, бібліятэкары падрыхтавалі дабрачынную акцыю «Маршрут добрых справаў». Яны разам з маленькімі чытачамі наведалі Марыю Віктараўну Мацкевіч і Крысціну Іванаўну Скробат. Госці завіталі не з пустымі рукамі, а з добрай літаратурай. Жанчыны шчыра радаваліся неспадзяванаму візіту, запрашалі на пачастункі.

Дзень пажылых людзей – добрая нагода ўзгадаць пра адзінокіх і самотных людзей, дапамагчы ім. Галоўнае, каб гэтая дапамога стала нашай штодзённасцю.

*Вольга ЗАЯНЧОЎСКАЯ,
бібліятэкар Астравецкай раённай бібліятэкі*

«Маршрут добрых справаў»

Паэзія як мова

Ёсць людзі, якія не могуць жыць без паэзіі. Менавіта да такіх натхнёных людзей адносіцца Ганна Крох. 23 верасня ў Мазырскай цэнтральнай бібліятэцы імя А.С. Пушкіна адбылася цікавая і душэўная сустрэча творцы з пяцікласнікамі СШ № 7.

Ганна Віктараўна не прафесійная паэтка, але вельмі любіць пісаць вершы і стварае іх з чатырнаццаці гадоў. Паэзія – гэта яе мова, гэта яе душа. Яна з радасцю і задавальненнем дзялілася сваімі творами з маленькімі слухачамі, якія з цікавасцю слухалі яе і задавалі даволі сур'ёзныя пытанні. Прыемна, што паэтычная сустрэча была прысвечаная Дню нашага роднага горада Мазыра.

Класны кіраўнік школьнікаў Таццяна Серада лічыць, што вельмі карысна для дзяцей наведваць творчыя сустрэчы, цікавыя імпрэзы, выставы. Восі і нядаўна дзеці пабывалі на

сустрэчы з Таццянай Швед, акварэльныя працы якой экспанаваліся ў бібліятэчнай мастацкай галерэі «Заचारаваныя родным краем». Ладзіць такія сустрэчы супрацоўнік сектара краязнаўства бібліятэкі Ніна Цюленева. Яе вельмі часта можна ўбачыць сярод школьнікаў, з якімі яна дзеліцца душэўнай шчодрасцю, таму маленькія наведнікі азвотна прыходзяць у бібліятэку.

Восі і зараз атрымалася поўная радасці і светлых уражанняў сустрэча з паэзіяй і проста з цікавым чалавекам, любіцельскай мастацкага слова Ганнай Крох. І нягледзячы на тое, што за вакном пахмурнае надвор'е не спрыяла настрою, у бібліятэчнай зале было ўзнісла і ўтульна.

*Таццяна ПРАКОПЧАНКА,
г. Мазыр*

Сустрэча з паэтам-земляком

Сустрэча з паэзіяй – гэта заўсёды свята. А калі паэт, аўтар выдатных радкоў прайшоў горад, пра малую радзіму, знаходзіцца побач, сам дэкламуе ўласныя творы – гэта сапраўднае падзея.

16 верасня ў Ваўкавыскай раённай бібліятэцы ў рамках Тыдня народнага адзінства прайшла сустрэча навучэнцаў Ваўкавыскага каледжа Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы з цікавым чалавекам, паэтам-земляком, членам Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалаем Іваноўскім.

Мікалай Пятровіч – аўтар кнігі «Нашчадкі роду Іваноўскіх», зборнікаў вершаў «Сцяжынка дзяцінства», «Пяром і сэрцам», «Кроплі расы» і «Вострым зрокам», кнігі для дзяцей «Загадка на ўсе выпадкі».

З непадробнай цікавасцю і ўвагай падлеткі слу-

халі расказ творцы пра нараджэнне вершаў. Прысутныя даведаліся пра дзяцінства паэта, гады вучобы, працуна заводзе, пра сямя.

М. Іваноўскі прадставіў слухачам свае вершы, напоўненыя глыбінёй і сэнсам, пранізаныя духам велізарнай любові да роднага краю, прысвечаныя подзвігу людзей у гады вайны. Прагучалі творы «Дарогу маладым», «Вясковыя замалёўкі», «Па-

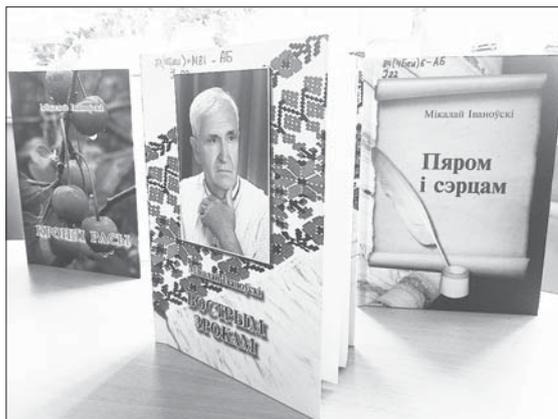
частуем па-беларуску», «Пагутарым пра мову», «Каздзі мне Купала» і інш.

Мікалай Пятровіч нарадзіўся ў вёсцы, і тэма прыроды заўсёды была блізкай яму, ён услаўляе прыгажосць роднай прыроды, захапляецца зменай пораў года, радуецца прыходу вясны і сумуе пра восень, што адыходзіць, любеюцца снежнай завірухай.

Разам з аўтарам падлеткі разважалі аб такіх паняццях, як Радзіма, адзінства, гонар, патрыятызм, годнасць. Юнакі і дзяўчаты пачулі добрыя пажаданні ад паэта-земляка.

Напрыканцы прысутныя падзякавалі земляку і пажадалі далейшых творчых поспехаў і новых сустрэчаў. Такія мерапрыемствы важна і трэба праводзіць як мага часцей, каб мясцовых паэтаў, што жывуць сярод нас, ведалі не толькі па кнігах, але і ў твар.

*Вольга ШАЛЯСТОВІЧ,
метадыст аддзела
бібліятэчнага маркетынгу
Ваўкавыскай раённай бібліятэкі*

Кастрычнік

12 – Навіцкі Алег Віктаравіч (1971, Чэрвень), ваенны лётчык, касманаўт, Герой Расіі (2014) – 50 гадоў з дня нараджэння.

13 – Шчакаціхін Мікалай Мікалаевіч (1896 – 1940), гісторык і тэатрык мастацтва, культуролаг, педагог – 125 гадоў з дня нараджэння.

14 – «Культура» (Мінск; 1991), штотыднёвая грамадска-асветніцкая газета, лаўрэат прэміі «За духоўнае адраджэнне» (1998) – 30 гадоў з часу выхаду першага нумара.

14 – Кузменка Уладзімір Міхайлавіч (1946 – 2004), піяніст, педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

14 – Шляймовіч Макс Моўшавіч (1941), архітэктар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1984) – 80 гадоў з дня нараджэння.

15 – Блажэнны Венямін (сапр. Айзенштат Венямін Міхайлавіч; 1921, Копысь – 1999), паэт – 100 гадоў з дня нараджэння.

15 – Васілеўскі Юрый Аляксандравіч (1946, Гомель), дырыжор, заслужаны артыст Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

15 – Смірноў Валерыі Васільевіч (1946, Карма – 2012), артыст тэатра, заслужаны артыст Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

16 – Зіменка Аляксандр Іванавіч (1946, Мінск), мастак дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва, жывапісец, лаўрэат прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі (2013) – 75 гадоў з дня нараджэння.

16 – Маляўскі Георгій Рафаілавіч (1946, Мінск), артыст тэатра і кіно, заслужаны артыст Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 37

Уздоўж: 1. Смех. 5. Сіла. 7. Разбойнік. 10. Золата. 11. Лыч. 12. Сабака. 13. Яда. 14. Юха. 15. Жарт. 16. Шлюб. 18. Гладыш. 20. Аса. 22. Прымак. 24. Гастронам. 26. Крок. 27. Друг. 28. Нядзелі. 29. Хвіліна.

Упоперак: 1. Слёзы. 2. Баба. 3. Вочы. 4. Пірс. 6. Алтар. 8. Уладарка. 9. Падхалім. 15. Жыгучка. 17. Баклага. 19. Шчасце. 21. Сорам. 22. Прочкі. 23. Доля. 25. Хрэн.

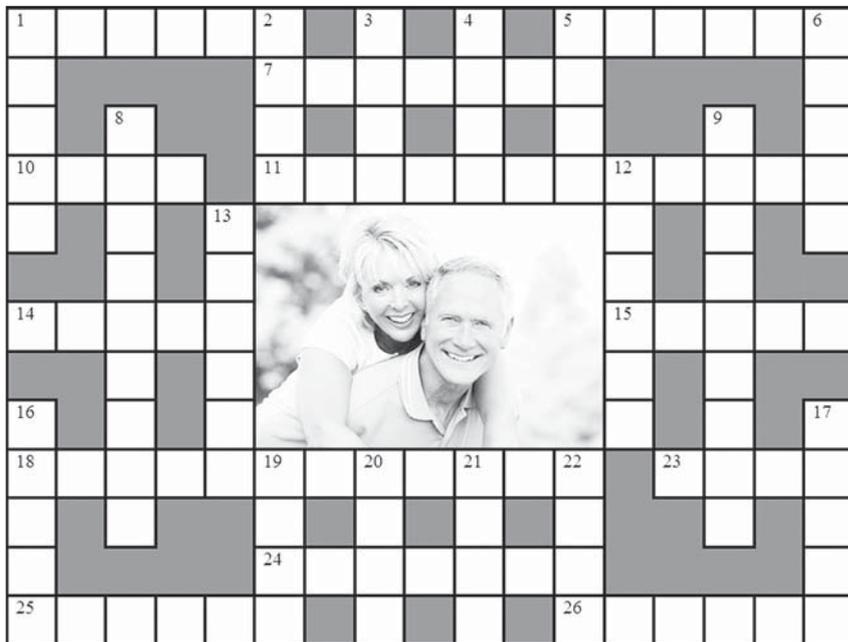
Уздоўж

1. Пляцоўка, што служыць для ўезда аўтамашынаў на мост, у гараж; 27 кастрычніка – Дзень аўтамабіліста і дарожніка. 5. «У месяцы верасні // Выпала // Дзед бабу палюбіў, // Што баба хароша». З беларускай народнай песні «У месяцы верасні». 7. На тое і ..., каб спраўлялі вяселлі (прык.); кастрычнік у Беларусі – месяц вяселляў. 10. Прымета чаго-небудзь. 11. Навука, што займаецца вывучэннем працэсу старэння. 14. У пажылых вопыт, у маладых ... (прык.). 15. У цешчы зяцёк – любімы ... (прык.); 26 кастрычніка – Міжнародны Дзень цешчы. 18. Рабочы чыгуначных пудей. 23. Для дурня старасць – цяжар, для невука – ..., а для вучонага чалавека – залатое жніво (прык.). 24. «Сцэражыцеся, усе людзі: // ... гуляе!». З верша Янкі Купалы «Гнату Буйніцкаму». 25. Чалавек сівец ад галавы, а ... – ад морды (прык.). 26. Тое, што і любіцель.

Упоперак

1. «На вясельны ... падаюць зярняты». З вясельнай песні. 2. У кастрычніку ў адзін час і дождж, і ... (прык.). 3. Адрыўсты гук, стук. 4. Селянін у Лацінскай Амерыцы. 5. Кум куму пазнаў і на ... пазваў (прык.). 6. Кароткае паведамленне пра з'явы, падзеі. 8. Каб забяспечыць сабе старасць, не трэба губіць ... (прык.). 9. Комплекс навук аб апрацоўцы сельскагаспадарчых культур. 12. Недарэчная памылка. 13. Цешчы ... ад печы да парога (прык.). 16. Кропка нябеснай сферы, у напрамку якой рухаецца Сонечная сістэма. 17. «... – не Дзед Мазай, зайцаў не возіць». Аб'ява ў маршрутцы. 19. На чужой старане і жук мяса, і старая ... – маладзіца (прык.). 20. Горад, сталіца Нарвегіі. 21. Дзіця падае – бог пярэньку падцілае, стары падае – ... барану падстаўляе (прык.). 22. ... любіць брусок і сала кусок (прык.).

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

РАГАЧОЎ (працяг артыкула). Пасля Лютаўскай рэвалюцыі 1917 г. створаны Савет рабочых і сялянскіх дэпутатаў.

У 1918 г. на тэрыторыі раёна ў абароце была ўласная валюта «Бонь Рогачэўскай городской управы». Банкноты (наміналам 1 і 5 руб.) мелі хаджэнне нароўні з крэдытнымі білетамі (аб чым сведчыў надпіс на банкноце). Надпісы на купюрах былі на рускай і польскай мовах.

13 – 30 студзеня 1918 г. горад заняты легіянерамі Доўбар-Мусніцкага, з лютага да 22.11.1918 г. акупаваны кайзераўскімі войскамі, у баях супраць якіх разам з Чырвонай Арміяй змагаўся і мясцовы добраахвотны атрад. 3 мая 1919 г. у Гомельскай губерні РСФСР, з 1924 г. у складзе БССР, з 17 ліпеня 1924 г. цэнтр раёна Бабруйскай (да 26 ліпеня

1930) акругі, з 20 лютага 1938 г. Гомельскай вобласці.

У 1934 г. працавалі лесопільня (з 1901), кардонная фабрыка (1913), ільнозавод (1932), электрастанцыя (1918), цагельня (1912), друкарня, электрычны млын, кавальская (1930), кравецкая (1927) і шавецкая (1928), бандажная, кошыкавая і сталярна-мэблевая майстэрні, цукерачная арцель (1931), смалакурня (1929), хлебапярка, 2 конныя крупарушкі, слясарня, МТС (1931) і яе майстэрні (у 1932 – 63 рабочыя). У верасні 1936 г. на базе мясцовага драмгуртка быў створаны тэатр (з 1 студзеня 1937 г. калгасна-саўгасны, у 1940-х гг. рэарганізаваны ў Баранавіцкі абласны драматычны тэатр). Працавалі настаўніцкі інстытут (у 1940 – 610 студэнтаў), школа медсясцёр, 4 сярэднія і 7-гадовая

Будынак былой земскай управы

школы, бальніца, паліклініка, 2 аптэкі. Пастановай ЦВК і СНК БССР ад 3 ліпеня 1925 г. пацверджаны статус горада. Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета ад 27 верасня 1938 г. аднесены да

гарадоў раённага падпарадкавання, з 27 лютага 1978 г. – горад абласнога падпарадкавання.

(Працяг артыкула будзе)